

Nu är kommunhuset snart borta

Enköpings kommunhuset har successivt rivits under våren och sommaren 2022. Nu finns snart inte mycket kvar. Sista väggen föll den 18 juli. Vad händer sedan?

Foto: StigF 2022

Innehåll

2 Funktionärer

3 Ledare

4 Organisation

5-6 Studieprogram, Friskvård

7 Profilen, Sanna Laaksoharju

8-9 Att passa tider, kåseri

10-11 Att vara lärare IV

11 En sommarbetraktelse

12 Aktiviteter hösten 2022

13 Resor hösten 2022

14 Bedrägerier XIV

15 Annonser

16 Tatuering

17 Ålandsresan 2022

18 Recensioner, PROfilurerna

19 Covid 19

20 Majs kåseri

21 Den gamla bilden

22 Märta's klurigheter

23-24 Höstbetraktelse

Redaktions- kommittén	Solveig Zander, ansvarig utgivare	070 241 0227	solveig.zander@outlook.com
	Stig E. Forshult, redaktör	070 531 5388	stigforshult@gmail.com
	Maj Kinnbo	073 949 1551	kinnbo.maj@gmail.com
	Carl-Erik Lind	070 735 2274	calle.ingrid@gmail.com
	Sven-Olof Johansson, annons	070 211 5076	johansson85@hotmail.com

Funktionärer	telefon
Bordtennis, Peter Örberg	072 556 2237
Boule, Pia Rosenberg	073 680 4727
Bowling, Anita Lund	0171 413 097
Bridge, Barbro Sandberg	073 681 5523
Friskvård,	<i>vakant</i>
Läkemedelsombud,	<i>vakant</i>
Programkommitté, Anita Nehler	070 660 1757
Redaktör, Stig Forshult	070 531 5388
Rekrytering, Karin Berkö	072 240 1002
Resekommitté, Lisbeth Broström	070 287 4894
Studiekommitté, Pia Rosenberg	073 680 4727
Valberedning, Barbro Larsson	070 361 5866
Västanvind, Heidemarie Rosén	0171 388 36
Webbansvarig, Gunnar Tallnäs	076 817 0191
Kommunala Pensionärsrådet, KPR	
Carl-Erik Lind	070 735 2274
Enabygdens bankgironummer:	5947-0559
Enabygdens swishnummer:	123 230 8906
Organisationsnummer:	802 447-9597

Avgiften vid månadsmöten, 70 kr, inkluderar underhållning, förtäring och information. Ska betalas av samtliga närvarande.

Vi är tacksamma om ni som ändrar namn, adress, telefonnummer eller e-postadress, meddelar detta till Solveig Zander, telefon 070 241 0227 alt. mejl till, solveig.zander@outlook.com

Adress, telefon och mail:

SPF Seniorerna Enabygden
Källgatan 1 B, 749 35 Enköping
Enabygden: stigforshult@gmail.com
Hemsidan: gunnar.tallnas@gmail.com

Enabygdens hemsida:

www.spfseniorerna.se/enabygden

Klicka vidare på "Tidningen Enabygden" och sedan på "Läs tidningen".

STYRELSEN, ordinarie	telefon
Solveig Zander, ordförande	070 241 0227
Pia Rosenberg, vice ordf.	073 680 4727
Irene Löthegård, sekreterare	070 926 6206
Anita Nehler, vice sekr.	070 660 1757
Reine Fredengrener, kassör	070 540 3630
Karin Berkö, rekrytering	072 240 1002
Eva Armholt, ledamot	070 238 2628

Ersättare

Christer Sandelin	076 879 6275
<i>vakant</i>	

Revisorer

Lars Wallander	070 314 6850
Glen Ärnils	070 532 8479
Monica Sahlén, ersättare	070 547 6544

mejl

solveig.zander@outlook.com
pia.rosenberg52@gmail.com
irene@lothegard.nu
anita.nehler@hotmail.com
reine@elstop.se
karinb.berk6@gmail.com
eva.armholt@gmail.com

chsandelin@gmail.com

larswa1111@gmail.com
glen.arnils@mbox.lidnet.se
monica.sahlen40@gmail.com

Styrelsemöten planeras till måndag 22/8, 10/10, 7/11 och 5/12, normalt kl 10. Expeditionen på Kryddgården, Källgatan 1 B, håller tills vidare stängt, eftersom kommunen vägrar att låsa upp ytterdörren. Ring eller mejla istället. Se kontaktuppgifter ovan.

Solveig har ordet

Tiden går fort!

Alla längtar efter sommaren. Vi planerar, för mycket ska vi hinna med. Vi ska till sommarstället, där fönster ska bytas, och ta dagen som den kommer. Dessutom träffa vänner och släktingar, ordna med allt vi inte hunnit under våren och lata oss. Helt plötsligt har sommaren bara runnit i väg och de kortare utflykterna hann vi inte med. Är det bra eller dåligt?

För egen del skulle jag summera våren. Vad hade varit bra, kunnat göras bättre och vad mer behöver jag att lära mig när det gällde SPF? Ordförandeskapet i SPF Seniorerna var roligare än jag förväntat mig. Många har hjälpt mig och bristerna blev färre. Samarbetet med de andra pensionärsorganisationerna var något jag tog på mig. Insåg inte vad det innebar att jobba tillsammans för en

gemensam lokal eller ”pensionärernas-hus”. Byråkrati och att få beslut är något jag är van vid, men att ”verkligheten” var så krånglig. Vem kunde förstå det? Inte jag!

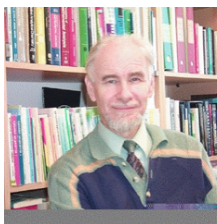
Det roligaste var att tillsammans med en enhällig SPF-styrelse fatta beslut om att ordna en Jubileumsfest, 40 år! På grund av pandemin blev det 42 års jubileum. Tre personer utsågs att fixa festen. Vilka pärlor och vad de har jobbat. Det ska bli fantastiskt roligt att fira den 20 augusti.

Sommaren är i slutskedet, den har varit bra, och ser jag tillbaka har jag nog gjort det mesta av vad jag tänkt mig. Kanske inte precis som jag önskat. Det kommer fler somrar, men dem längtar jag inte till nu. Istället ska det bli roligt och spännande med tider att passa och få delta i nya intressanta planerade verksamheter. Ser fram emot att helt enkelt njuta av hösten som jag hoppas blir lång.

En sak till! Glöm inte att rösta den 11 september

Vi ses i SPF! / Solveig Zander

Redaktörens rader

Vad har hänt sedan sist? Jo, vi har hållit igång hela sommaren med bl.a. boule och uppskattade tipspromenader. Dessutom åkte 40 glada resenärer på en trevlig tur till Åland i juni-juli och den 20 augusti firade vi 40 år med en rejäl fest i Boglösa hembygdsgård, den som blev inställd hösten 2020, i pandemins skugga.

Intressant är att vår sångkör *Västanvind* är precis fem år yngre än föreningen och sålunda på god väg mot 40. Denna tidning *Enabygden* startades ytterligare 10 år senare och har därför snart 30 år på nacken. Under hela denna tid har vi haft lyckan att ha Märta Eriksson som inspirerande medarbetare!

Den otrevliga sjukdomen covid-19 verkar inte vilja ge med sig. Tyvärr har den kommit tillbaka i flera, om än ganska milda vågor. Nya vacciner är emellertid på gång, varför åtminstone vi äldre säkerligen kommer att erbjudas en femte spruta i höst.

Dessutom har världen drabbats av svinkoppor, som är släkt med, men vanligen mildare än smittkoppor. Svinkoppor finns sedan länge i centrala och västra Afrika. De är inte ofarliga, men smittrisken är låg, då den fordrar direkt kontakt med sjuka personer.

Det fruktansvärda och onödiga kriget i Ukraina fortsätter och skördar offer varje dag. Den ryska krigsmaskinen är inte särskilt effektiv, men den är enorm och mal sakta sönder det motstånd som Ukraina mäktar med. Trots att kriget nu nästan är vardag och t.o.m. lätt att glömma bort, behöver Ukraina fortsatt stöd kanske i år framåt. Det måste vi ge dem för med nuvarande regim i Kreml kan vad som helst hända. De baltiska länderna har all anledning att vara nervösa.

Samtidigt bör vi komma ihåg att den medeltida mentalitet som Ryssland nu uppvisar, har tidigare varit ett vanligt beteende stater emellan. Det gällde även Sverige långt in på 1800-talet.

StigF

Välkomna med egna bidrag till *Enabygden*. Skicka gärna en bild med några kommentarer. Då kan vi ringa upp och få mer info. Det finns säkert många som gillar att skriva lyrik. Så varför inte skicka in kvartalets dikt eller kanske berätta om en nyligen läst bok eller om någon resa. Det behövs inte många rader. Välkomna! För signerade artiklar svarar alltid artikelförfattaren själv.

Det går också bra att få ett eget foto på *Enabygdens* första sida. T.ex. en höst- eller vinterbild för nr 4 och en vinter- eller vårbild för nr 1, 2023. Kanske kan det t.o.m. bli ett litet pris!

Presstopp för *Enabygden* nr 4, 2022 är på **fredag den 4 november** / StigF

NUVARANDE OMRÅDESGRUPPER

Områdesgrupp 1, Kontakt:
Elisabeth Andersson, tel 072 738 6760
e-post: reisandersson@gmail.com.
Jan-Olov Andersson och Sten-Olov
Björbrand ingår också i gruppledningen.
Området omfattar medlemmar boende på
landsbygden utanför Enköpings stad.

Områdesgrupp 3, Kontakt: Vakant
Ledare söks, gärna två eller tre tillsammans.
Fanna (Svampgatorna), Korsängen,
Bergvreten, Husberg, Gånsta, Stenvreten,
Bredsand, Åkersberg.

Områdesgrupp 4, Kontakt: Vakant
Även här behövs två eller tre personer.
Centrala Enköping, Kungsgatan, Östra
Ringgatan, Lilla Vägen, Sandgatan öst,
Tullgatan, Munksundsgatan, Kryddgårds-
gatan, Korsängsgatan och gator som korsar
dessa.

Områdesgrupp 5, Kontakt:
Kurt Pettersson, tel 070 320 4172
e-post: kurt.3702@gmail.com.
Enköping sydväst, Gröngarn, Munksundet,
Lillsidan, Västerleden, Galgvreten.

Områdesgrupp 6, Kontakt:
Pia Rosenberg, tel 073 680 4727
e-post: pia.rosenberg52@gmail.com.
Romberga, Enögla, Drottninggatan,
Bangårdsgatan, Linbanegatan, Långgatan
norr, Bergsgatan, Fjärdhundragatan norr,
Lillängsgatan.

Områdesgrupp 7, Kontakt:
Eva Armholt, tel 070 238 2628
e-post: eva.armholt@gmail.com
Långgatan södra delen, Fjärdhundragatan
söder, Hägnadsvägen, Sandgatan väst,
Torggatan väst, Västra Ringgatan,
Lillebergsgatan, Kyrkogatan.

SPF mejl

Aktuell information når snabbast ut med mejl – om vi har rätt mejladress. Det kan du själv kolla på ”<https://www.spfseniorerna.se>” och sedan klicka på ”Mina sidor” uppe till höger. Där ombeds du att logga in med hjälp av ditt personnummer och lösenord. Den som inget lösenord har, kan klicka på ”Glömt lösenord”. Då kommer ett nytt till den mejladress som finns registrerad i SPF:s rullor. Tyvärr blir det stopp här, om du har bytt mejl-adress utan att meddela din förening. Gör då detta så ordnar sig allt igen. Eller kolla gamla adressen.

Väl inloggad kan du vid behov ändra de flesta medlemsuppgifter, inklusive lösenord. Funktionärer kan även nå intranätet. Hör av er.

Lokaler

För cirka ett år sedan ramlade ett ovälkommet mejl ner i inboxen. Det kom från Vård- och omsorgsförvaltningen och innebar att vi i stort sett helt skulle kastas ut från Kryddgården – ett dråpslag mot flera delar av vår verksamhet som var på väg att återstarta efter pandemin.

Orsaken var omsorgspersonalens alldeles för dåliga arbetsmiljö och brist på lokaler.

Sedan dess har aktiviteten varit febril inom alla Enköpings pensionärsorganisationer. En hel del verksamhet har vi sålunda gemensamt räddat kvar på Kryddgården, men parallellt diskuteras även ett *Pensionärernas hus*. Dit är det än så länge långt, men möjligheterna finns.

StigF

Viktiga telefonnummer

SOS alarm	112	Polisen	114 14
Vårdguiden	1177	Husläkarcentrum	0171 417 300
Hemtjänst			0171 625 425
Kvinnojouren	0171 440 242	Brottsofferjouren	0171 262 06
Kontaktcenter			0171 625 000, vx
Jourhav. medmänn.	08 702 1680	Röda Korset, stöd	0771 900 800
Färdtjänst			0171 625 920
Äldrelinjen	020 222 233	Kvinnofridslinjen	020 505 050
Taxi Enköping			0171 440 000

Studieprogram för SPF Seniorerna *Enabygden* hösten 2022

Information om varje enskild aktivitet finns nedan
För övrig information kontakta Studiekommittén

ANMÄLAN ska ske direkt till varje cirkel/aktivitetsledare per telefon eller mejl enligt nedan
PLATS i cirklarna/aktiviteterna reserveras i den ordning som anmälningarna kommer in
KOSTNAD 100 kr per termin, om inte annat anges bankgiro nr 5947-0559, swish 123 230 8906
LOKALER Enligt anvisning vid varje aktivitet, oftast Vuxenskolan eller Kryddgården

Studiecirklar i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan

NYTTA OCH NÖJE med din mobil 1

Ledare Gunnar Tallnäs
Telefon 076 817 0191
Mail gunnar.tallnas@gmail.com
Rum Vuxenskolan, Kyrkogatan 18
Dag måndag, varje vecka
Tid 09.30-12.00
Start 10/10 – 14/11
Avgift 100 kr

DET GAMLA ENKÖPING 2

Ledare Håkan Palm
Telefon 070 883 0842
Mail hakan.palm@teleseum.se
Rum Vuxenskolan, Kyrkogatan 18
Dag onsdag, varje vecka
Tid 13.30-15.45
Start 21/9 – 23/11
Avgift 100 kr

FRAMSTÅENDE KVINNOR 3

Ledare Berit Bergman
Telefon 0171 272 53
Mail —
Plats Vuxenskolan, Kyrkogatan 18
Dag tisdag, jämn vecka
Tid 09.30-12.30
Start 20/9 – 13/12
Avgift: 100 kr

SÖDERMANLAND I 4

Ledare Reine Fredengrener
Telefon 070 540 3630
Mail reine@elstop.se
Plats Vuxenskolan, Kyrkogatan 18, rum 1
Dag måndag, varje vecka
Tid 13.30-15.30
Start 12/9 – 7/11
Avgift: 100 kr

SÖDERMANLAND II 5

Ledare Bo Holmgren
Telefon 0171 217 96, 070 832 8345
Mail bobholmgren41@gmail.com
Plats Vuxenskolan, Kyrkogatan 18
Dag onsdag, jämna veckor
Tid 09.30-12.00
Start 5/10 – 30/11
Avgift: 100 kr

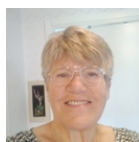
SÖDERMANLAND III 6

Ledare Stig Forshult
Telefon 070 531 5388
Mail stigforshult@gmail.com
Plats Kryddgården, Källgatan 1 B, rum 2
Dag torsdag, udda veckor
Tid 09.30-12.00
Start 29/9 – 24/11
Avgift: 100 kr

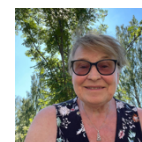
LÄSECIRKEL I 7

Ledare Gunnel Sparrings
Telefon 070 531 3554
Mail sparringsg@gmail.com
Plats Kryddgården, Källgatan 1 B, rum 2
Dag tisdag, udda veckor
Tid 13.30-15.45
Start 13/9 – 8/11
Avgift: 100 kr

LÄSECIRKEL II 8

Ledare Irene Wiklund
Telefon 070 653 1686
Mail irenewiklund@msn.com
Plats Kryddgården, Källgatan 1 B, rum 2
Dag måndag, jämna veckor
Tid 14.30-16.45
Start 19/9 – 14/11
Avgift: 100 kr

KORTSPEL **9**

Ledare Zsuzsanna Ström
 Telefon 076 255 8419
 Mail zsuzsanna.strom@gmail.com
 Plats Kryddgården, Källgatan 1 B, rum 2
 Dag tisdag, varje vecka
 Tid 9.30-12.30
 Start 30/8 – 6/12
 Avgift: 100 kr

BRIDGE **10**

Ledare Barbro Sandberg och Per Kjellin
 Telefon 072 681 5523, 070 517 7724
 Mail barbro_sandberg@hotmail.com
 Rum Bridgeklubben på Eriksgratan 12
 Dag onsdag
 Tid 9.00-12.00
 Start 14/9 – t.v.
 Avgift Betalas på plats

Friskvårdsaktiviteter

BOULE **31**

Ledare Pia Rosenberg
 Telefon 073 680 4727
 Mail pia.rosenberg52@gmail.com
 Plats Hökens grusplan utomhus
 Dag onsdag och söndag varje vecka t.v.
 Tid 09.00–12.00
 Start Pågår
 Avgift: 100 kr per termin, klot finns att låna

BOWLING **32**

Ledare Anita Lund
 Telefon 072 330 3097
 Mail torvald.e.lund@gmail.com
 Plats Bowlinghallen, Idrottshuset
 Dag måndag, varje vecka
 Tid 14.00–15.00
 Start Pågår
 Avgift: Betalas till Bowlinghallen

BORDTENNIS **33**

Ledare Peter Örberg
 Telefon 072 556 2237
 Mail piusredaktion@gmail.com
 Rum Kryddgården och Idrottshuset
 Dag tisdag o. fredag, resp. måndag o. torsdag
 Tid 08.00-09.30 resp. 16.15-17.45
 Start Pågår
 Avgift 200 kr per år

SCHACK **11**

Ledare Berth Johansson
 Telefon 070 222 6399
 Mail
 Plats Ljunggården
 Dag måndag, varje vecka
 Tid 10.00–12.30
 Start Pågår
 Avgift:

Studiekommittén

Pia Rosenberg, *sammankallande*
 Tel. 073 680 4727
 Mejl: pia.rosenberg52@gmail.com

Håkan Palm
 Tel. 070 883 0842
 Mejl: hakan.palm@teleseum.se

Reine Fredengrener
 Tel. 070 540 3630
 Mejl: reine@elstop.se

- Nå, mina små söta barn ... hade ni roligt på kolonin?
- Skitskojigt! Dit får vi aldrig åka mer!

TIPSPROMENADER **41**

Ledare Anita Nehler m.fl.
 Telefon 070 660 1757
 Mail anita.nehler@hotmail.com
 Plats Joar Blå, parkeringen
 Dag onsdag, varje vecka tills vidare.
 Tid 14.00–15.00
 Start Pågår
 Avgift: 20 kr per gång

FÅGELSKÅDNING **42**

Ledare Sven Gustafsson
 Telefon 070 318 0851
 Mail gustafsson.s@outlook.com
 Plats Kryddgården, Källgatan 1B + utomhus
 Dag torsdag, varje vecka, 5 ggr
 Tid 13.30-16.00
 Start April 2023
 Avgift: 100 kr

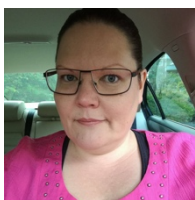

Enabygdens hela aktivitetsprogram genomförs i samverkan med Studieförbundet Vuxenskolan.

Profilen

Sanna Laaksoharju

I detta nummer porträtterar vi en välkänd Enköpingsprofil, *Sanna Laaksoharju*. Hon har i drygt tjugo år arbetat med Skoglunds Optik på Källgatan, först tillsammans med sin far, men de sista fyra åren har hon själv drivit butiken som egen företagare. Skoglunds har under många år varit en av Enabygdens flitigaste annonsörer.

Nu är emellertid tiden i optikbranschen slut. Sanna är visserligen utbildad optikerassistent och kan ämnet väl. Men att samtidigt sköta ekonomi och arbetsledning samt ta hand om kunder blir i längden ganska belastande. Yrket har dessutom stora medicinska inslag förutom de fysiska delarna med konstruktion och design av glasögon för olika typer av synfel. Det lyder därför under flera olika lagar på såväl svensk som EU-nivå och står under överinseende av IVO.

Sanna beslutade sig under 2021/22 för att helt byta fokus. Hon sålde optikaffären och sedan i maj i år driver Sanna Laaksoharju istället hundbutiken *Kamikazetassar* på Torggatan 15 i Enköping, granne med Ryds Glas (f.d. Nya Glasmästeriet). Hur detta ska gå är det ännu ingen som vet, men Sanna har ett stort kontaktnät, hon kan sin bransch och är själv hundägare, så framtidsutsikterna är ljusa.

Skoglunds Optik på Källgatan kommer sålunda att finnas kvar i Enköping men med andra ägare som nu är i full färd med att sätta sin egen prägel på affären.

Grunden för Sanna Laaksoharjus yrkesverksamhet är bolaget *Kamikaze Consulting* som hon startade 2016. Inom ramen för detta

bolag har Sanna sysslat med både utbildning och coaching. Tanken är att ha kvar en del av detta. Men nu kommer sannolikt hundbutiken att ta huvuddelen av hennes tid.

I Enköping finns visserligen ytterligare ett par hundbutiker men inte fler än att det borde finnas utrymme för ännu en. Antalet hundar har dessutom ökat ganska mycket i samband med pandemin, inte minst bland äldre, varför marknaden borde ha vuxit. En liten butik kan dessutom ofta vara mer flexibel och ge en betydlig mer personlig service än de stora kedjorna. Dessutom är Sanna generös nog att erbjuda 10 % rabatt till *Enabygdens* medlemmar, vilket vi tackar varmt för.

Kamikazetassar är helt fristående från de stora affärskedjor som dominerar marknaden. Detta ger utrymme att satsa på kvalitet och föra ett eget sortiment av bl.a. svensktillverkade varor som kan vara svåra att få tag i på annat håll.

Från *Enabygden* önskar vi Sanna Laaksoharju lycka till med sin nya affär och hoppas att få behålla henne som annonsör, även i hennes fortsatta verksamhet.

StigF

Att passa tider

Tant Björklund lärde mig klockan. Tanten bodde en våning under oss och jag var kanske fem eller sex år. Vad som fascinerade mig mest var att tiden inte gick så fort som jag trott. Jag trodde en sekund var så kort att man inte ens kunde räkna så snabbt. Därför blev jag förvånad när jag såg hur sekundvisaren sniglade sig fram över urtavlan. En minut var en hel evighet och en timme var så lång att man kunde somna innan den tog slut.

Tant Björklund var pedagogisk, hennes lektion varade nog inte mer än en kvart. Sen kunde jag skilja på fem i halv och tio i. Siffrorna kunde jag sedan tidigare och att räkna till tolv var väl ingen match. Överkursen, med att dygnet hade tjugofyra timmar, accepterade jag prompt, eftersom hon sa att det var så.

– De kanske bara hade glömt att skriva till de siffrorna på urtavlan, sa hon. De kanske hade haft bråttom att få den färdig innan tiden hade gått ut.

– Man måste passa tiden, fortfor Tant Björklund. Att komma för sent är en synd.

Free image från *Stock Vector*

Man skulle alltid vara hemma till klockan sex, eller tre, eller något annat helt klockslog. Aldrig hörde man att middagen skulle vara klar till fjorton minuter över.

Alla radioprogram började spik, klockan någonting. Några slutade halv, vilket var konstigt eftersom aldrig något nytt program på radion började då. Men då kanske man sände börsnoteringarna eller klockspelet från Stadshustornet, eller marschmusik. Bara för att fylla ut.

– En klocka ska man vara rädd om, sa Tant Björklund, och la handen på sitt hjärta, och bad mig göra detsamma på mitt.

– Känner du slagen? frågade hon. Det slår nästan en gång per sekund, ett helt liv, ända tills man dör. En klocka kan fungera mycket längre än så. En klocka kan, om man är rädd om den, räcka till många människor. Man ska vara lika aktsam om en klocka som man ska vara rädd om sig själv. Tänk på det!

Jag började tänka. Om nu någon gör sig det stora besväret med att dra upp klockan för att den skulle fortsätta att gå, borde väl det betyda att tiden var värdefull. Förlorad tid fick en innebörd för mig. När man sedan började skolan, påmindes man återigen. Det ringde in och ringde ut. Det ringde i klockor på morgonen för att man skulle gå upp, och på Skansen ringde man till och med in det nya året på nyårsafton. Skulle man vara med om det, dög det inte att säga att:

– Kan ni vänta en kvart?

Ville man delta i något som började på ett visst klockslog, fick man allt planera så att man hann i tid. Till skolan, till jobbet, till ett möte eller till en bjudning, då dög det inte att komma för sent. För att komma i tid ska man alltså infinna sig lite innan det börjar. På teatern, för att hinna få en plats innan ridån går upp, på bion helst innan filmen börjar, och till maten innan den kallnar. Kommer man lite för mycket i tid, gör det ingenting utom när man kommer till en bjudning, då kanske värdinnan inte är klädd än. Det anses inte artigt.

Senare i livet och i vuxen ålder, började jag själv att sätta tider.

– Vi börjar klockan två!

Kom då någon eftersläntrare och skylldes på någon akademisk kvart, blev jag tvär. Var man inte mer intresserad av att ta del av det sagda, så fick de ingen repetition.

– Kom i tid! Att bussen inte gick som den skulle, är inget skäl. Ta en tidigare buss!

Slarvade någon med lunchtider, gick det ut över andra som fick korta sin rast. Jag blev lite manisk med åren. Jag skyllde inte på tant Björklund, men respekten för andras tid satt i.

Orden, vänta här jag ska bara ... Har ställt till det för många människor. Det där ”ska bara”, har väldigt olika betydelse för olika personer. När man väntat en kvart, börjar det bli långsamt, efter fyrtiofem minuter börjar man oro sig för den försvunnas hälsa.

- Det har väl inte hänt något?

Efter en timme tröttnar man kanske och går hem.

Varför inte säga:

Vänta där, och peka med handen mot ett fik eller en pub, jag är tillbaka om tre kvart, för att sedan komma tillbaka efter fyrtiofyra minuter. Då låter det kanske som så i stället:

– Hoppsan kommer du redan, jag ska bara dricka ur!

Jag fick en tandläkartid! Ingreppet utfördes och en ny tid sattes för efterbehandling.

– När kan du komma?

– Torsdagar passar mig bra, då är jag ledig och kan i princip hela dagen, men jag föredrar förmiddagar, tack.

Torsdagar blev min permanentade tandläkardag, eller frisör eller andra planerade privata bokningar.

Torsdagen kom, och jag infann mig i väntrummet hos tandläkaren. Klockan elva var den beställda tiden. Jag klev över tröskeln tre minuter i. Satte mig i soffan och bläddrade förstrött i en tidning, utan någon större entusiasm. På tre minuter hinner man inte med någon större fördjupning. Klockan blev elva och fem minuter över. Jag var klar med tidningen, och funderade på om klockan på väggen gick fel. Jag jämförde med armbandsuret. De stämde exakt med varandra. Jag började irriterat med nästa tidning.

En sköterska öppnade dörren och gick ner genom korridoren. Hon nickade igenkännande mot mig. Jag nickade tillbaka, med bara en liten rynka mellan ögonbrynen. Hon kom tillbaka efter en liten stund och gick in rummet igen. Jag hörde inga typiska tandläkarljud under tiden som dörren var öppen.

– Vad fasen gör dom? Har tandläkaren somnat? Eller försovit sig? Eller blivit sjuk? Eller tagit en tidig lunch?

Dörren gick upp igen. Samma sköterska kom åter ut.

– Hej, är du här?

– Torsdag, klockan är elva, svarade jag. Strax efter elva! lade jag till.

– Men, du ska ju inte vara här förrän nästa torsdag! Hon sa det med ett leende.

Jag ruskade lite på tidningen, och lade det ena benet över det andra.

– Jag hatar att komma för sent! svarade jag prompt.

Jag höjde tidningen och fortsatte att läsa, tills hon fnittrande hade avlägsnat sig. Jag tog sedan på mig jackan, rodnade och gick hem.

Foto: *Upplandsmuseet*

Jag visade morfar att jag kunde klockan. Jag satt i hans knä. Han var alltid klädd i kostym med väst. I västfickan hade han en silverrova av märket Longines. Jag lyssnade på det försynta tickandet med rovan för örat.

– Morfar, sa jag, när du dör kan väl jag få din klocka?

– Jovisst!

Just den klockan ligger nu och väntar att dottersonen ska köpa sig en väst.

Människans utmätta tid kan vara nog så lång, medan Tiden är evig.

Bara någon efter fem generationer bemödar sig om att dra upp klockan.

En glad pensionär, gästkåser

Trädgårdsdagen
i Enköping

Möt oss på Trädgårdsdagen, lördagen den 3 september, kl 10-16 cirka. Vi finns på bilfria Kyrkogatan tillsammans med andra föreningar.

Välkomna till SPF Seniorerna *Enabygden!*

Mitt liv som lärare

Skolminnen från både Berlin och Sverige, del 4

Dietrich Burmeister är numera pensionär men har i många år varit lärare i naturvetenskapliga ämnen, bl.a. på St. Ilianskolan i Enköping. Sin egen utbildning har han emellertid från Tyskland. Han fortsätter här och i nr 4 att berätta om sina erfarenheter från skolans värld.

Hur blir man en bra lärare?

Denna fråga fick jag av några olika lärare oberoende av varandra efter att jag gick i pension för några år sedan. En både smickrande, tanke- och minnesväckande fråga.

Mobbing

Hösten i en klass i åttan där jag undervisade i NO, kom en ny elev. Han höll sig lite för sig själv. Under senvåren hade skolan ett lite friare arbetssätt. Eleverna satt i grupper i klassrummen, korridoren, ja lite hur som helst. De gjorde vad de skulle eller annat. En grupp pojkar samtalande med den nya killen. Han berättade för dem att han var homosexuell. Killarna runtomkring reagerade med nyfikenhet och öppenhet. Killen berättade detta för sina klasskamrater före sina föräldrar. Jag väntade mig egentligen en reaktion och den kom ett par veckor senare. Några av de tuffa tjejerna i klassen, mitt i en NO lektion, skrek rätt ut: –"Fan vad äckligt". Jag exploderade och tjejerna fick sig en lång, högljudd och tydlig utskåpning. Sedan var det lugnt. Hoppades jag.

Efter kollen med många av mina kolleger så tror jag att mobbarna kollade om mobbingen var OK först inne i klassrummet. Om vi vuxna godkänner det, kanske omedvetet, så flyttas mobbingen ut i korridoren och till skolgården.

Följande regel försökte jag inpränta i mina elever:

1. Alla frågor är tillåtna. Vissa kan jag svara på, andra inte och ytterligare vill jag inte, men då med förklaring.

2. Vi får inte skratta åt varann.

Elevernas frågor eller svar kan ibland te sig hur galna som helst. Men det finns tankar bakom. Det svåra är att hitta dit.

Rättvisa

Alla kräver att vi är rättvisa. Det låter rimligt. Det är klart att jag inte skriver om ekonomisk rättvisa här. Vi lärare ska vara rättvisa. Det låter enkelt. Punkt slut.

En fredag eftermiddag och skolan slutade för veckan och det uppstod en stökig situation vid utgången. Jag var där och härjade. En kille sa till mig, –"Nu var du inte rättvis". Då frågade jag killarna runt omkring om jag är rättvis när jag behandlar alla mina elever lika. Javisst, svarade de. Sedan frågade jag dem om alla elever är likadana. Nej, det var de inte kom vi överens om. Vad rättvisa är blev plötslig inte så enkelt att förklara. Vi kom så långt att det kan vara rättvist att behandla människor olika efter deras förutsättningar och efter situationen just då. Kul med elever. OK, inte alltid kul med några – ibland.

Mode i skolan

Alltså inte vilka kläder vi ska ha på oss utan mode i förhållningssättet.

Kommer ni ihåg SALUTOGENT?

Det fanns för länge sedan en medicinprofessor i Israel som forskade om hälsa och varför en del fångar i koncentrationslägren klarade sig hyfsat och andra inte. En av hans slutsatser var att det inte finns absolut hälsa eller ohälsa. Vi ligger alla mittemellan dessa gränser.

Och denna insikt påverkar samtalet mellan patient och läkaren.

På Umeå universitet läste två kvinnor pedagogik. De fick kontakt med hans salutogena förhållningssätt. De ville sprida sin kunskap till oss i skolan. Och de lyckades.

Hur denna masskommunikation gick till skulle jag gärna vilja undersöka närmare.

Ett förhållningssätt mellan läkare och patient blev alltså norm för skolan. Kravet blev att en lärare skulle möta alla sina elever på deras nivå. Samtidigt!

Tänk dig en fysiklektion i åttan – t.ex. i optik. Planen är att få eleverna att förstå hur vi ser. Det finns åtta olika uppfattningar hur seendet fungerar. Från Supermanseendet – strålar går från ögonen till föremålet som vi ser, ibland rätt genom väggen – till den korrekta kunskapen om att ljuset reflekteras från ett föremål till ögat, som vi ser. Fast egentligen är det mörkt omkring oss, men hur det fungerar är överkurs. OK, ljus och färger blir till i vår hjärna.

Kravet är alltså att jag som lärare borde ta reda på elevernas nivå innan lektionen och sedan anpassa min pedagogik efter det. Det går ju inte.

Bild från *Free School Clipart Library*

Det vore bra om man kom fram till följande enkla princip: Föräldrar har ansvar för sina barn, d.v.s. uppfostran. Läraren har ansvar för att en klass eller grupp får utbildning. Skolledningen har ansvar för hela skolan, o.s.v. uppåt. Fast ibland – rätt så ofta – kändes kraven på oss mer som att vi skulle tillhandahålla barnpassning istället för kunskapsförmedling.

Jag älskar ordet kunskapsförmedling. Det kan/kunde – jag och är/var – bra på. Många andra moderiktningar på vägen från ambitionen en likvärdig skola för alla till den segregerade och individualiserade skola vi har idag, tar jag inte upp nu.

Dietrich Burmeister
fortsätter i nr 4

En sommarbetraktelse

Sitter här utanför min sommarstuga och tittar på semestertrafiken på sjön. Har nyss varit vid bryggan och tagit morgondopp då det redan nu nog är 25 grader varmt. Stugan ligger på en ö utanför Arkösund längst ut i Bråviken i Östergötland. Att jag sitter just här är mina föräldrars fel som köpte några tomter på 60-talet. Öns namn är Gränsö precis som på många andra ställen på ostkusten där molnen över land brukar sluta.

Ön hyser idag 2-3 bofasta hushåll och ett 40-tal sommarstugor. Det är helt annorlunda mot på 1600-talet då ön befolkades av 2-300 personer som levde på jordbruk, fiske, lotsning och till viss del på sjöröveri. Grunder från den ursprungliga bebyggelsen kan fortfarande hittas. På ön fanns dessutom en vik där fartyg som drabbats av pest ombord fick ankra tills sjukdomen ebbat ut. Många dog vilket gravplatsen visar.

Den här delen av ostkusten ner till Västervik och Öland har en fantastisk skärgård som jag vallfärdat i sedan 70-talet med segelbåt och på vägen sett ringar i berget som använts för att dra segelfartygen genom alla sund och trånga passager. Dessutom finns intressanta lämningar av koppargruvor på många av öarna liksom lämningar av de ryska invasionsstyrkorna under tidigare århundraden.

Blå Kusten, som området kallas, är verkligen värt att besöka på sommaren och Östgötaregionen har båttrafik till många av öarna som man kan besöka till en billig kostnad och på flera av öarna finns övernattningsmöjligheter och restauranger av olika kvalitet. Se bild på sid. 20.

Här sitter jag sålunda och njuter samtidigt som radio och TV rapporterar om den pågående ryska invasionen i Ukraina och rapporterar om nya gängrelaterade skjutningar i våra förorter i stort sett varje dag. Vilken makaber värld med dessa två perspektiv för att inte tala om torkan i Sydeuropa eller den galopperande inflationen som gröper ur våra pensioner.

Har också lyssnat på våra partiledares tal i Almedalen och pga mina förståndsgåvor inte blivit ett dugg klokare i frågan om hur det ska bli efter höstens val.

Calle Lind

OBS! Anmälan per telefon, sms eller mejl krävs till de flesta aktiviteter. Programkommittén tar emot anmälningarna till: Anita Nehler, tel 070-660 1757, mejl anita.nehler@hotmail.com, Solveig Zander, tel 070-241 0227, mejl solveig.zander@outlook.com, Håkan Pilqvist, tel 070-526 8777, mejl hpilqvist@gmail.com och Ann-Katrin Sandelin, tel 070-496 1375, mejl asandelin@yahoo.se. Det går att betala i förväg med swish nr 123-230 89 06 eller bankgiro 5947-0559. Glöm då inte att skriva meddelande om vad du betalar för. Annars kan betalning ske kontant eller med swish på plats.

Besök i Mel's Garage Åkerbygatan 4
Måndag 5 september kl 11.00
Vi tittar på fina gamla bilar och fikar.
Anmälan till Håkan Pilqvist, Se ovan!
Beställ även räkmacka för 139 kr eller 169 kr.
Samåkning från Coops park. kl 10.30.

Pubkvällar på Players Inn Källg. 15 D
Dessa kommer att äga rum på tisdagarna: 6/9, 11/10, 8/11 och 6/12, kl 16.00. Då är Du välkommen till puben för att träffas, ta lite öl/vin/alkoholfritt, samt en bit mat och lyssna på "Hits från förr i tiden". Ingen anmälan!

Månadsmöte/Höststupptakt
Fredag 9 september kl 14.00 Kryddgården
Musikunderhållning och quiz med **Kurt & Curry**. Presentation av studier, resor och program. Anmälan se ovan!
Pris: 70 kr inkl. fika. Arbetsgrupp 6 tjänstgör, grupp 7 ses en timme innan.

Brott mot äldre SV, Kyrkogatan 18
Torsdag 15 september kl 10.00
Polis Maria Karlsson informerar.
Gratis entré. Anmälan se ovan!

Enköpingsmässan Idrottshuset
Fr 16 – Lö 17 september, kl 10-18 resp. 10-16
Möt oss på nygamla mässan. Inträde: 50 kr

Balansera mera Kyrkans Hus
Tisdag 27 september kl 10.00
Vikten av fysisk aktivitet på äldre dar
Fysioterapeut **Johanna H. Borg** föreläser och visar bilder. Anmälan se ovan!
Pris: 50 kr inkl. förfriskningar.

Besök Bahcomuséet Kvartersgatan 2A
Onsdag 5 oktober kl 14.00
Guidning samt bildvisning
Anmälan till Håkan Pilqvist, Se ovan!
Entré: 80 kr. Betalas på plats.
Samåkning från Coops park. kl 13.30.

Månadsmöte Kryddgården
Fredag 14 oktober kl 14.00
Att arbeta som diplomat i många länder med **Birgitta Holst Alani**. Anmälan se ovan!
Pris: 70 kr inkl. fika. Arbetsgrupp 7 tjänstgör, grupp 1 ses en timme innan.

Trubadurafton med quiz Rugbylokalen
Onsdag 19 oktober kl 14.00-17.30
Inge Rydstedt underhåller. Anmälan se ovan!
Pris: 150 kr inkl. underhållning förtäring, dryck, kaffe och kaka.

Babben berättar och minns
Onsdag 26 oktober kl 14.00
i Västerledskyrkan
Babben Larsson
Anmälan se ovan!
Högst 150 personer.
Pris: 100 kr inkl fika.

Bild: Babben Larsson

Teatern "Britt-Marie var här"
Lördag 5 november kl 19.00 på Joar Blå
En varm komedi med Marianne Mörck i alla roller. SPF har förbokat 20 platser (fler kan bokas) med hörslina.
Anmälan till Irene Löthegård, tel 070-926 62 06 eller mejl: irene@lothegard.nu.
Pris: För **medlemmar** i Enköpings Riksteaterförening 240 kr och icke medlemmar 300 kr.

Månadsmöte Kryddgården
Fredag den 11 november kl 14.00
Våra pensioner. Martina Johansson och Solveig Zander från Riksdagens pensionsgrupp informerar
Anmälan se ovan!
Pris: 70 kr inkl. fika. Arbetsgrupp 1 tjänstgör, grupp 3 ses en timme innan.

Vikten av att vårda sina fötter
Onsdag 16 november kl 10.00
på SV, Kyrkogatan 18
Fotvårdsterapeut **Harriet Engström** föreläser
Anmälan se ovan!
Pris: 50 kr inkl. förfriskningar.

Bild: Harriet Engström

Trubadurafton med quiz Rugbylokalen
Onsdag 30 november kl 15.00-17.30
Spencer Strandh underhåller
Anmälan se ovan!
Pris: 150 kr inkl. underhållning, förtäring, dryck, kaffe och kaka.

Lunch med jultema på Novisen
Fredag 2 december kl 12.00
Pris: 200 kr inkl. 3 rätters lunch men exkl. dryck. Anmälan se ovan! Högst 50 pers.

Månadsmöte Västerledskyrkan
Fredag 9 december kl 14.00
Underhållning samt julgröt, skinksmörgås, kaffe och kaka. Anmälan se ovan!
Pris: 70 kr. Arbetsgrupp 3 tjänstgör, grupp 5 ses en timme innan.

Resekommitténs program 2022-23

Tyvärr har pandemin under lång tid förhindrat planerade resor som vi t.o.m. har tvingats ställa in med relativt kort varsel. I bästa fall blir sommarens uppgång av smittan kortvarig och inte så allvarlig, varför vi hoppas att kunna genomföra flera resor under hösten enligt följande plan:

Måndag den 22 augusti kl 12.30 åker vi på **räckryssning** med m/s Thor från Enköpings hamn.

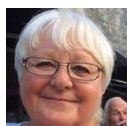
Torsdag den 22 september på em besöker vi **Hornuddens trädgård** på Aspö för en eftermiddagsfika. Vi får höra lite om deras verksamhet och butiken hålls öppen för oss.

Lördag den 22 oktober har vi biljetter till **Arsenik och gamla spetsar** på **Uppsala stadsteater**.
Det är en kuslig kriminalfars av Joseph Kesselring i regi av *Philip Zandén* och med *Pia Johansson* och *Anna Carlson* i huvudrollerna

Söndag den 11 december besöker vi **Berwaldhallen** och lyssnar på **luciakonsert** med *Nackas musikklasser*.

Detaljerad information om tider, priser och anmälningsfrister m.m. kommer under hand. Dessa kommer bl.a. att presenteras i form av ett programblad vid första månadsmötet den 9 september, annonseras under *Föreningar* i EP samt publiceras på hemsidan www.spfseniorerna.se/enabygden.

För ytterligare information eller förslag på framtida resor: kontakta gärna Resekommittén. Denna består av
Lisbeth Broström, tel. 070 287 4894, mejl: lisbeth.brostrom@hotmail.com,
May-Britt Waghorn, tel. 070 277 0353, mejl: maybritt.waghorn@hotmail.se,
Bo Wannberg, 070 343 3783, mejl: wannberg49@gmail.com och
Anne-Marie Lindström, tel. 070 770 6609, mejl: ammili48@gmail.com.

Lisbeth

May-Britt

Bo

Anne-Marie

Bedrägerier XIV

Normalt är det mycket tryggt att surfa på nätet och även att handla och göra bankärenden där. Precis som i vardagslivet måste man emellertid vara försiktig och inte klicka på skumma länkar. Inte ens detta är i de flesta fall särskilt riskabelt. Om man håller sig till huvudregeln att **aldrig någonsin** till någon annan, **vem det än vara må**, lämna ut **bankkort** eller avslöja **koder** av något slag, så är man normalt säker.

Visst måste man knappa in sitt Bank-ID eller koden från sin bankdosa ibland, men **enbart** på eget initiativ och **aldrig** om man blir uppringd eller uppmanad. Låt ingen annan bestämma!!!

I senaste numret av *Senioren* fanns några historier om kvinnor som drabbats av s.k. romansbedrägerier. De är otäckt cyniska sätt att utnyttja personer – även män – som av olika orsaker är mottagliga för smicker och fagert tal. Inte sällan luras offren att föra över stora summor till den okände bedragaren, pengar som det är omöjligt att få tillbaka igen.

De flesta av oss får sannolikt också mejl från ”advokater” som berättar om avlidna släktingar i fjärran land eller från unga ofta djupt religiösa änkor som vill placera några miljoner dollar med din hjälp. Brevet är skrivna så att de ska verka personliga, men ser man att mottagaren är ”undisclosed-recipients” eller liknande, är det frågan om massutskick som avsändaren hoppas att någon ska nappa på. Även vinster i okända tävlingar hör till denna kategori liksom falska brev från företag som lottar ut diverse dyra prylar, om man svarar på några lätta frågor. Men titta då på avsändaren. Är det verkligen fråga om det namngivna företaget eller någon helt annan konstig avsändare. Se t.ex. nedanstående annons på Facebook som inte alls kommer från Kitchen Aid.

Hej, s.e.forshult@telia.com!

Din mejladress s.e.forshult@telia.com har blivit utvald bland alla mottagare för att kunna vinna en Kitchen Aid Artisan Stand Mixer.

Som produkttestare har du chansen att behålla produkten. För att delta, klicka nedan: [Delta NU på vår hemsida. Det tar bara en minut.](#)

Detta ”erbjudande” och liknande kommer antagligen från *SE Friluftsliv* som försöker fiska kontaktuppgifter. Gå inte på sådant.

Populärt är också meddelande om att ”Du har betalt din faktura två gånger” som ska lura dig att klicka på någon länk och få tillbaka pengar med BankID. **Gör inte det!** Kolla istället ditt bankkonto i lugn och ro. Där finns säkerligen inga dubbelbetalningar. Det är **aldrig** bråttom!

Detsamma gäller fakturor om autodebitering för t.ex. antivirusprogram från *Norton*, nedan. Norton har bra antivirusprogram, men kommer mejlet från ”curranwaqar678@gmail.com” så är det definitivt fusk och någon debitering lär inte ske. Bedragaren vill göra dig orolig och få dig att ta kontakt för ”återbetalning” och då komma över bankuppgifter. **Kasta skräpet!**

Hi Customer,

Your Annual membership for NORTON FAMILY [ALL DEVICE] has been renewed and updated successfully.

The amount charged will be reflected within the next **24 to 48 hrs** on your account profile

BILLING DETAILS	
INVOICE NUMBER	: ZTZS20220602FKH
ITEM TITLE	: NORTON FAMILY [ALL DEVICE]
START DATE	: 2022.06.02
END DATE	: 1 year from START DATE
GRAND TOTAL	: \$255.86 USD
PAYMENT METHOD	: Auto Debit

If you wish to not to continue and ask for a REFUND then please feel free to call our Billing Department as soon as possible.

You can Reach us on: + 1 - (803) - (575) - 0596
...

Thank you!
Billing Dept.

Visst kan man ha otur och på olika sätt, t.ex. *bitcoin*, bli av med pengar. Då händer det att någon annan erbjuder sig att ”hjälpa till” att återfå pengarna. **Varning!** Detta är till 100 % bluff och du riskerar bara att förlora ännu mer.

Ett enkelt sätt att skydda sig mot bedrägerier eller åtminstone att försvåra dem är att ha flera konton, helst i olika banker. På vardagskontot ska man **bara** ha pengar som används löpande. Sparpengar ska däremot sitta på något annat konto eller i annan bank, som kanske t.o.m. ger ränta. Ett bra sätt är att **spärta kontot** för internetköp eller för betalningar till utlandet. Tyvärr har inte alla banker den senare tjänsten, vilket jag tycker att man kan kräva. Gör det!

StigF

Bokhandelns Läsecirkel

Läslustan
Läs och läs så mycket du orkar

Nu börjar nya läsecirkeln för 2022-23

Läs över 60 boknyheter under ett år
för endast **399:-**

En av böckerna får du behålla!

Kungsgatan 18, Tel 0171-30095

www.gestbloms.se

Lagertapeter

25%

rabatt

Klipp ut annonsen och
visa i kassan för att ta
del av erbjudandet

Kampanjen gäller t.o.m 30/10-2022 Kan ej kombineras med
andra erbjudanden

Ackes
Vagnsgatan 4 Enköping
0171-44 11 84

Vardagar 9:30-18:00
Lördag 9:30-15:00
Söndag 10:00-14:00

Varning för bedragare!

Vi vill uppmärksamma dig på att:

- ▶ Aldrig lämna ut personliga koder till någon.
- ▶ Använd aldrig ditt BankID på uppmaning av någon. Oavsett vem som påstår sig vara avsändare.
- ▶ Om du drabbas, polisanmäl.

Läs mer om hur du kan skydda dig mot bedrägeriförsök
www.sparbankenenkoping.se/bedragerier eller
polisen.se/bedrageri

Sparbanken i Enköping

Tel. 0171-853 00 www.sparbankenenkoping.se

● Fastighetsbyrån i Enköping

Vi säljer flest
bostäder, och
övning ger som
bekant färdighet.

Varför inte ringa
Sveriges största
mäklare?

Välkommen
Fastighetsbyrån i Enköping
Tel 0171-330 00
enkoping@fastighetsbyran.se
Källgatan 17

Fastighetsbyrån

Tatuering

För ungefär ett år sedan, den 17 juli 2021, publicerades en intressant artikel i *Journal of Exposure Science & Environmental Epidemiology*. Den hade fyra australiensiska författare och titeln *Current knowledge of the degradation products of tattoo pigments by sunlight, laser irradiation, and metabolism*.

Texten beskriver sålunda vad man vet om hur färgämnen från tatuering påverkas av solljus och laser (när tatueringar tas bort) samt hur de omsätts i kroppen. Jag måste erkänna att jag inte har läst igenom hela texten utan främst studerat författarnas slutsatser efter deras omfattade genomgång av den vetenskapliga litteraturen.

Tatuering är en mycket gammal (o)vana. Bl.a. hade den stenåldersman, som frös ihjäl i Ötztal i österrikiska alperna för 5300 år sedan, rikligt med tatueringar. Detsamma gällde vikingarna och den något yngre kung Fredrik IX av Danmark (1899-1972), pappa till nuvarande drottning Margarethe II. Se bild. På senare tid har tatueringar blivit allt vanligare. I Australien har andelen tatuerade på 20 år ökat från ca 10 till ca 25 %. Bland yngre svenskar är frekvensen betydligt högre.

Först ska sägas att det fortfarande är mycket som man inte vet om tatueringsfärgämnen, eftersom alltför få studier har genomförts. Men resultaten av dem som ändå gjorts är ganska skrämmande, trots att de flesta tatueringsfärgämnen nu är godkända. Ändå är de ingenting som jag skulle vilja ha in i kroppen. Två dussin pigment finns nämnda i studien, varav cirka hälften är s.k. azo-färgämnen, som innehåller en speciell kvävebindning, N=N. Av övriga är de flesta polycykliska aromater som har ett grundmurat dåligt rykte i kemistkretsar.

Färgämnena bryts sakta ner av bl.a. ljus. Nedbrytningsprodukterna är i bästa fall irriterande, men ibland även blodskadande, i många fall rent giftiga och inte sällan carcinogena. Det gäller föreningar som bensen, anilin, toluidin, klorbensen, fenylisocyanat m.fl. bland det 50-tal ämnen som finns uppräknade. Några är också fertilitetsstörande och skulle därmed kunna ge fosterskador.

Det är inte oväsentligt att studien har gjorts i Australien, där huden utsätts för betydligt kraftigare solstrålning än i Skandinavien. Nylagda tatueringar har ofta klara färger, men som vi vet, bleks de successivt av solljus och blir så småningom gråaktiga, när ljuset åstadkommer kemiska reaktioner i färgämnena. Processen går förstås inte lika fort här som i Australien, vilket vi bör vara tacksamma för. Å andra sidan använder man kraftigt laserljus, när någon vill bli av med sina tatueringar. Då bleks färgerna, men de försvinner inte utan stannar kvar mycket länge i kroppen.

Lyckligtvis är mängden av färgämnen som injiceras relativt små och de bryts ner ganska långsamt. Många av nedbrytningsprodukterna har ändå gått att identifiera i levern, njurarna, lymfkörtlarna, lungorna och tarmarna hos bärarna. Vilka långtidseffekter detta kan få är fortfarande okänt.

StigF

Citat om tatuering från *Kultursidan*:

”Det gör skitont, det kostar pengar och du kan inte ångra dig!”

Ålandsresan den 29/6-2/7

Tidigt på morgonen den 29 juni kom Pär Jonsson med Götlundabuss från Arboga. Efter en snabb ombordstigning bar det iväg mot Kapellskär och Viking Lines Rosella som skulle ta oss till Mariehamn. I resan ingick brunch som serverades redan kl 9, något innan de flesta av oss hunnit bli särskilt hungriga.

I Mariehamn tog vi oss direkt till Sjöfartsmuseet och museiskeppet Pommern (se bild) som är mycket sevärda, trots att den stekande solen gjorde det något jobbigt att kliva runt på däck. Då var det svalare i Kulturhistoriska museet, granne med hotell Arkipelag, där vi skulle bo i tre nätter. Hotellet ligger mycket centralt med gott om restauranger runt om, där vi kunde inta vår första middag på egen hand.

Under dag två hade vi anlitat en mycket kunnig guide, Anna-Britt Wirta. Hon ledde oss till Finströms kyrka, Stallhagens bryggeri, Jan Karlsgården, Smakbyn för lunch och Bomarsunds fästningsruiner med avslutning i Självstyrelsegården, Ålands riksdag. Under vägs berättade hon underhållande om de sevärdheter som vi passerade samt om Ålands historia m.m. Middag åt vi denna kväll på hotellets utomhusservering, *Garden*.

Tredje dagen var vikt för en lång färjetur i två etapper genom Ålands vackra skärgård. Efter återkomst till hotellet åkte vi slutligen till Geta på norra Åland och åt en mycket god abborrmiddag i en härlig miljö på Soltuna café.

Sista dagen blev ganska kort och tillbringades huvudsakligen i Senses blomsterträdgård, där vi även njöt av husets ålandspannkaka.

Till slut återstod bara återfärden till Kapellskär inklusive en god buffémiddag ombord.

Åland är mycket gästvänligt och trevligt för svenskar att semestra i. Priserna är dock höga, vilket inte minst euron à ca 11 kr bidrar till.

Som reseledare vill vi tacka vår chaufför och guide samt alla trevliga deltagare som gjorde resan till en positiv upplevelse för oss alla, trots att värmen av och till var något besvärande.

Stig Forshult, Bo Holmgren

Spela schack?

Det finns säkert flera SPF-are som tycker om att spela schack.

Nu finns den chansen. Varje måndag hela året kl 10.00-12.30 på Ljunggården spelar man. Det är PRO som håller i detta men de ser gärna ett samarbete med SPF Seniorerna för att få fler att delta.

Du som är intresserad, anmäl ditt intresse till kontaktpersonen:

Berth Johansson, tel. 070 222 6399

Foto: *StigF*

Vinnarna i Enabygdens bouletävling på Höken den 24 juli 2022. Foto: *Anita Nehler*

Recension, *Det fallna imperiet*

av Martin Kragh

Fri Tanke 2022, ISBN 978-91-8913903-9

Denna bok av den svenska rysslandsexperten Martin Kragh behandlar i stort sett samma tidsspänn som Catherine Belton som recenserades i förra numret av *Enabygden*. Hon koncentrerade sig på de interna maktstriderna i Kreml, medan Martin Kragh istället beskriver det utrikespolitiska spelet i Östeuropa från murens fall till invasionen av Ukraina den 24 februari.

Martin Kragh visar hur Putin genom flera militära aggressioner i närområdet successivt testade världens acceptans för Rysslands återupptagna imperiedrömmar från Peter den store och framåt. Det började med Moldavien redan 1990 och Tjetjenien 1999. Sedan fortsatte Putin med Georgien 2008 och till slut Krim och Donbass 2014. Allt detta skedde i stort sett utan att västvärlden reagerade. Inte förrän vid invasionen av Ukraina i år, agerade väst och nu med kraft, vilket Putin antagligen inte riktigt hade räknat med.

StigF

Välkommen till PROfilurerna

PRO:s teatergrupp, *PROfilurerna*, är ett glatt gäng som vill bli fler. Man spelar mest nummerrevy och har även uppträtt för *Enabygden* vid ett par tillfällen. Gruppen är emellertid väl liten för att på sikt kunna utvecklas. Man söker därför fler medlemmar från *Enabygden* som vill vara med och delta i verksamheten. Det gäller sålunda inte bara att stå på scenen utan även att skriva manus, spela musik, boka lokaler och framträdanden, sy scenkläder och annan rekvisita, vara scenarbetare och mycket mer. Möjligheterna är många och varierade med både stora och små insatser. Enkät bifogas.

Recension av *Demokrati*

av Sofia Näsström

Historiska Media 2021, ISBN 978-91-789475-9

Detta är, som författaren skriver ”en liten bok om en stor sak”. För oss i Sverige känns vårt demokratiska styrelseskick självklart, men så har det verkligen inte alltid varit och är det inte nu heller på många håll i världen. Hur kommer det sig att just vi lever i en demokrati och vad är det som är så bra med detta?

Författaren vrider och vänder på argumenten för och emot demokrati. Den är smart, den är effektiv och den är rättvis, men räcker det? Kanske skulle det vara bättre om den väl utbildade eliten styrde. Demokrati skulle ju kunna urarta till majoritetens diktatur.

Sofia Näsström är professor i statsvetenskap vid Uppsala universitet och hon har verkligen tänkt igenom detta med demokrati. Alla kan ju inte bestämma samtidigt och hur gör man med en väldigt ojämlig inkomst- och förmögenhetsfördelning. Ska vi alla ha rösträtt den 11/9 eller var ska man dra gränsen?

StigF

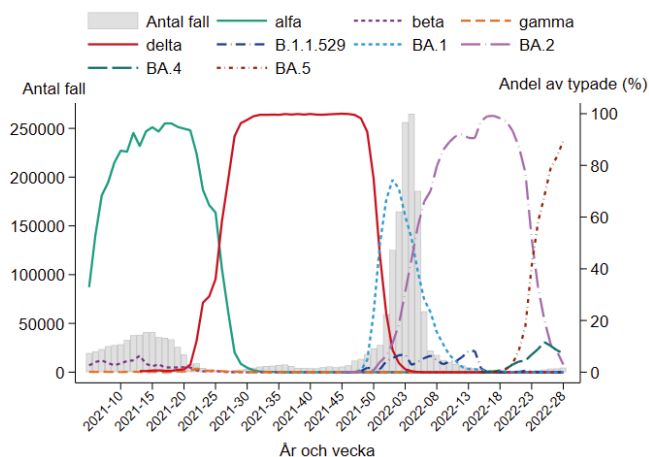
Gruppen träffas den 8 september, kl 13-15 på Ljunggården. Välkommen att höra av dig till *Janerik Södergran* eller *Lisa Mattsson* för fler detaljer, mejl: granenisoder@gmail.com, tel. 079 319 9448 resp. emattsson78@gmail.com, tel. 070 248 1710. Berätta om dina intressen. Du behöver inte ha någon tidigare erfarenhet, men du måste bli medlem i *PRO*.

Eventuellt kunde detta utvecklas till ett ordnat samarbetsprojekt mellan *PRO* och *Enabygden*, men där är vi inte riktigt än. Det finns många frågor att ta tag i som lokaler, studieförbund och inte minst ekonomi som successivt måste lösas. Men detta får inte hindra enskilda personer från att ha trevligt tillsammans, så ta kontakt. Ni är efterlängtrade, särskilt musiker.

StigF

Covid-19

Under större delen av våren 2022 har Sverige haft relativt få fall av covid 19 med undantag för en ganska stor topp mot slutet av januari med totalt ca 250 000 fall. Dessa sjönk sedan ner mot nästan noll fram till halvårsskiftet, då antalet under hand ökade igen. Detta beror i sin tur på att mutationen *omikron* nu helt tagit över från *alfa* och *delta*. Omikron finns dessutom i ett antal varianter med beteckningarna *BA.1-BA.5*, varav den senare dominerar just nu. Detta framgår av den stigande prickade linjen längst till höger i grafen nedan.

Tyvärr är de nuvarande vaccinerna inte särskilt effektiva mot omikron, varför man kan bli sjuk ändå trots fyra sprutor. Detta hände bl.a. oss som var på resa till Åland runt halvårsskiftet. Av 40 resenärer har drygt hälften insjuknat, inklusive vår chaufför, med ont i halsen och feber samt snuva och hosta. Symptomen är oftast inte särskilt uttalade, men visst är det jobbigt att inte känna sig helt kry i kanske en vecka eller mer.

Vi som drabbades har alla tagit s.k. snabbtest för hemmabruk. Dessa har gett ett mycket tydligt utslag med två vågräta streck, varför det inte är någon tvekan om att vi infekterats.

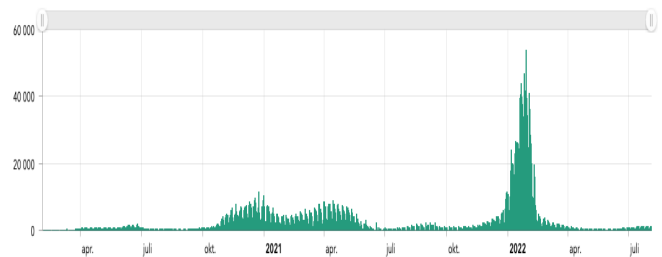
Testkit för covid

Lyckligtvis är omikron inte på långt när lika aggressiv som de tidigare mutationerna, varför

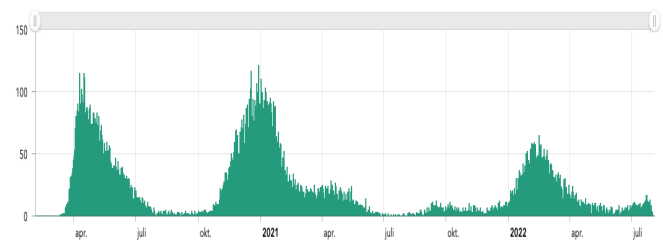
dödligheten numera är mycket låg. Däremot är sjukdomen många gånger mycket långvarig.

F.n. håller flera olika vaccintillverkare på att ta fram nya vacciner som ska vara effektiva även mot omikron. Dem kommer främst vi som är äldre att erbjudas i höst som en femte spruta. Nu finns dessutom ett fungerande antiviralt läkemedel för dem med svagt immunförsvar.

Hur coronaviruset kommer att utvecklas i framtiden är det ingen som vet, annat än att mutationer sker så länge det finns smitthärdar någonstans i världen – även bland vilda djur. Sannolikt kommer nya varianter att vara mindre farliga än de nuvarande men helt säker kan man inte vara. Dessutom kan helt nya virus med okända egenskaper uppstå på samma sätt som SARS-2. För sådant finns inga garantier över huvud taget. Beredskap krävs.

Den övre grafen visar antalet sjukdomsfall per dag i Sverige från början av år 2020 t.o.m. juli 2022. Två toppar syns runt årsskiftet 2020/21 med närmare 10 000 fall, men ännu mycket högre, nästan 60 000 under januari 2022. En svag ökning kan skönjas i juli. Troligen fortsätter den i aug/sep.

Den nedre grafen visar antalet dödsfall per dag under samma period. Där syns främst de många dödsfallen, över 100 per dag, under tidigare vågor 2020 och 2021. En viss ökning har skett under vintern 2022 med upp till 65 dödsfall den 22 februari men därefter en nedgång till nära noll. En svag ökning kan även skönjas under juli i år.

Bilder Folkhälsomyndigheten

Sammanlagt har totalt nära 20 000 människor avlidit i Sverige i Covid 19 och globalt drygt 6 miljoner. Det innebär en dödlighet här på ca 0,75 % medan den globalt är över 2 %.

StigF

Majs kåseri

Hå Hå, Ja Ja!

Att köpa ny dator är farligt, plötsligt blir texter röda, hur får jag tillbaks svart färg? Jo, med hjälp av barnbarnet Johanna. FIXAT.

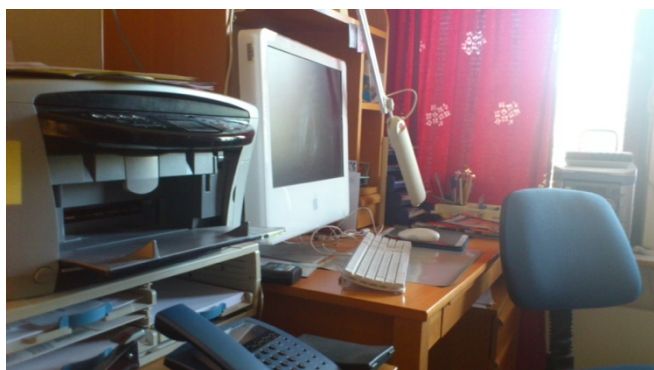
Jag har hört att det finns haschdamm på gelégodis, det var Malou som berättade det klockan 10. Inte underligt att ungarna skriker efter det uppiggande goda. Är det sant? Jag har frågat i en del butiker och de tror inte sina öron.

Falsk nyhet? Vi som har diabetes typ 1 eller 2 bör fråga efter sockerfria varor OFTA. Digestivekex finns sockerfria men ICA har slutat att ha dem på hyllorna.

Det finns många lockande annonser om resor till främmande länder, men läser jag det finstiltla så ska man ut och vandra i charmiga medeltida städer. Maken och jag har vandrat färdigt, kanske kryssa på liten båt och ta siesta när unga och raska ben knallar ut, går det? En resa som vi gjort med lagom stor båt var i Kroatien, 16 hytter = 32 personer, den gången bar benen och ryggen. Nu när vi är 90 och 86 går det inte tyvärr. Men jag kan tänka mig att det är med viss tvekan man vill ha oss gamlingar med.

Vi har gjort en rundresa i Finland med buss, den kan vi göra om, men hoppa över kloster och kyrkor, sitta på en bänk och njuta doften av gran och tall. Kan vi ha rullator med? Vår kvinnliga guide var den bästa vi mött på nästan 100 resor.

Många resor har gjorts för att förkovra oss inom psykiatrin. Till London, Kina, Amerika och Argentina, ibland för att berätta om hur vi jobbar och nästa gång för att lära av dem.

Skrivare och dator, Foto: StigF

Det skrivs mycket om hur bebyggelsen runt torget kan bli. Om husen blir för höga försvinner solen som skiner ner på oss äldre, som sitter på bänkarna och småpratar med nya och gamla bekanta. Hotellet kan se ut som det rivna med balkong m.m. Ett tygstycke med foto hur det var före bakom fasaden kan man göra. Det har vi sett i Ystad – Madrid, man hänger ett skynke med bild på tidigare hus. Sen finns en ny likadan fasad men innehållet är förändrat. HÄPP! Bort med fula Paushuset först.

Vem har hittat på det urfula huset framför gamla Hettermarkshuset? SVART fult framför en skola? Kommunhuset kan gott vara spritt över stan, vid behov kan stormöten bokas på Kryddgårdens A-sal. Jag minns när det fanns en bassäng där, jag och mor Astrid badade var torsdag. Mor låg på rygg i min famn. Vi sjöng gamla schillingtryck som övriga badgäster kunde stämma in i. Det känns som om administrationen får svälla på bekostnad av det som från början var DE ÄLDRES HUS.

Maj Kinnbo

Sankta Annas skärgård nära Arkösund.
Foto: StigF 2012

Den gamla bilden

Den gamla bilden i nr 2 av *Enabygden*, var tagen ca 1900 av Anders Wilmansson. Den finns på Enköpings museum i ett fotoalbum som tillhört byggmästare Lars Petter Sten.

AB Enköpings Trädskola och Fröhandel låg på Kyrkogatan 36 i centrala Enköping. Har finns nu bl.a. Enköpings Begravningsbyrå granne med Kyrkogatan 38 som är sista huset vid korsningen med Ågatan.

1895 drevs företaget av en E.V. Karlsson. I en uppsats av Agneta Börjesson om *Sorter av köksväxter* från 2015 anger hon verksamhetstiden till åtminstone 1944, men när byggnaden revs har jag inte lyckats på fram. Har någon av läsarna bättre kunskap om detta?

Inget svar över huvud taget har kommit in, varför Trisslotten får vänta till nästa gång.

Ny bildfråga

Här nedan finns ännu en gammal bild att fundera på. Den är som åtskilliga tidigare bilder hämtad från Enköpings museums arkiv som har en rik skatt av gamla bilder. Denna togs av Anders Willmansson 1905. De båda husen på bilden torde vara välkända, så dem frågar jag inte efter. Men vad är det för en staty som skymtar i parken strax nedanför och till vänster om mitten? Vem vet något om den?

Svaren vill vi ha in senast på fredag den **7 oktober** 2022. Välkomna med era svar till redaktören ”stigforshult@gmail.com” eller till brevlådan på Kryddgården: SPF Seniorerna Enabygden, Källgatan 1 B, 74935 Enköping.

Tyvärr är huvudentrén fortsatt låst, varför man måste gå in genom restaurangen, kl 11-14, om inte någon vänlig själ släpper in en genom huvudentrén, vilket inte är ovanligt.

StigF

Enabygden till final i Hjärnkoll från Uppsaladistriktet

I våras segrade *Enabygdens* tremannalag med Sven Gustafsson, Bo Holmgren och Carl-Erik Lind i distriktsfinalen av SPF Seniorernas frågetävling *Hjärnkoll*. Det gör att våra representanter inom kort kommer att tävla om sverigemästerskapet i Riksfinalen i Stockholm den 13 oktober. Vi önskar varmt lycka till.

StigF

- Du frågar varför jag inte har några tatueringar?
- Men det är väl klart att man inte klistrar stripes på en läcker Ferrari!

Märtas klurigheter – svar

Det rätta svaret på de 20 frågorna i Märtas klurigheter i *Enabygden* nr 2 var:

1) Arboga, 2) Brandklipparen, 3) Filipstad, 4) Hökuggla, 5) Jonas Byman, 6) Ängsö, 7) Örebro, 8) 1520, 9) Halmstad, 10) Kamrat-Posten, 11) Överkalix, 12) Paris, 13) Namn på sjöar i Småland, 14) Helene Flood, 15) 25 år, 16) Plastpåsar, 17) Norrbotten, 18) 1908, 19) Björn, 20) Köpenhamn

Detta hade några läsare klurat ut. Bland dem drog redaktionskommittén *Anita Enger* som vinnare av en lott. Grattis!

Märtas klurigheter hösten 2022

- Vem har skrivit boken ”Merit vaknar”?
a) Karin Boye, b) Margot Hanel, c) Anita Nathorst
- Vilken är Ångermanlands landskapsfågel?
a) Sångsvanen, b) Gråspetten, c) Storlommen
- Vilket landskap kallas för *Sveriges trädgård*?
a) Halland, b) Närke, c) Blekinge
- Vilket år inträffade *Norrmalmstorgsdramat* i Stockholm?
a) 1973, b) 1975, c) 1978
- Vad är *sorgmanteln* för något?
a) Humla, b) Fjäril, c) Flugor
- Vilken läsk lanserade Anders Lindahl 1919?
a) Pommac, b) Ramlösa-citron, c) Pepsi Max
- Vulpes vulpes* är det latinska ordet för vad?
a) Räv, b) Hermelin, c) Rapphöna
- Världens äldsta tidning *Post och inrikes tidningar* utkom första gången år?
a) 1640, b) 1642, c) 1644
- Att vissla på sjön betyder vad?
a) Otur, b) Haveri, c) Storm

- Vätskebrist kan vara orsak till?
a) Trötthet, b) Huvudvärk, c) Magkatarr
- Var i Sverige sker remmalag?
a) Visingsö, b) Arnön, c) Öland
- Vad är *Papaver Somniferum* för något??
a) Jordärtskocka, b) Kirskål, c) Vallmo
- Är du rädd för talet 13 lider du av?
a) Torgskräck, b) Triskaidekafobi, c) Höjdskräck
- Vilket år föddes författaren *Vilhelm Moberg*?
a) 1898, b) 1900, c) 1902
- Var någonstans hittar du *Böckstastenen*?
a) Småland, b) Värmland, c) Uppland
- Vem har skrivit boken ”Gråt i mörker”?
a) Björn Hellberg, b) Henning Mankell, c) Camilla Läckberg
- Vad hette kvinnan som startade polkagristillverkning i Gränna?
a) Ester Johansson, b) Amalia Eriksson, c) Augusta Pettersson
- Vilket år sändes ”Saltkråkan” första gången?
a) 1971, b) 1966, c) 1964
- Det latinska namnet *Sorbus Aucuparia* är ett träd, vilket?
a) Rönn, b) Björk, c) Tall
- Vilket år inviges Göta Kanal?
a) 1829, b) 1832, c) 1835

Lycka till önskar

Kluriga

Svaren vill vi ha in senast på fredag den **7 oktober** 2022.

Välkomna med era lösningar till redaktören ”stigforshult@gmail.com” eller till brevlådan på Kryddgården: SPF Seniorerna Enabygden, Källgatan 1 B, 74935 Enköping.

Tyvärr är huvudentrén fortsatt låst, varför man måste gå in genom restaurangen, kl 11-14 eller vänta ut någon vänlig själ som öppnar.

Från Bondepraktikan

Våt **september** ger torr oktober.
Dimma på aftonen betyder regn på natten.
Faller löven tidigt från träden, kan man vänta en vacker efterhöst och mildt väder.
Åska i denna månad ger ett fruktbart år.
Oväder i **oktober** låter vänta en ostadig vinter.
Mycket frost och snö, mildt väder i januari.

Sitter löven kvar på träden, är en sträng och tidig vinter.

Oktober varm, februari kall.

Åska i **november** betyder sträng vinter, men fruktbart år.

En sträng och långvarig vinter inträffar om juli varit mycket varm.

Höstbetraktelse

Sedan sist har solen toppat och går nu ned allt tidigare varje kväll tills den vänder igen vid vintersolståndet den 21 december, Därefter går vi åter mot ljusare tider. När denna tidning kommer ut är det cirka tre veckor kvar till höstdagjämningen, då natt och dag är lika långa överallt, åtminstone i teorin. Det skiljer så smått beroende på höjden över havet och även mellan kust och inland, men i stort sett så är det så. Samtidigt börjar vinterhalvåret på norra halvklotet och sommarhalvåret på södra.

Framför oss ligger nu först *Höstmånaden* september, *Slaktmånaden* oktober och *Vintermånaden* november. För mig känns det mer naturligt att vi har vinter i januari-februari, men säger nu Bondepraktikan sedan 400 år så här, är det väl bara att acceptera. Se citat på sid 22.

Höst leder ofta tankarna till regn och rusk och mörker och kyla. Samtidigt är det en tid då det händer mycket på teater- och konsertfronten och även nya filmer premiärvisas ofta på hösten. För Enabygdens medlemmar bjuder t.ex. Resekommittén i oktober in till en riktig teaterklassiker, Joseph Kesselrings *Arsenik och gamla spetsar* i Uppsala. Se sidan 13. Enabygdens höstprogram är dessutom extra generöst i år. Där borde finnas något för alla (sid. 12). Samtidigt drar åtskilliga studiecirklar igång med trevlig samvaro (sid. 5-6).

Så visst innehåller hösten mycket positivt, men det finns ett par faktorer som kan ställa till stora bekymmer; tillgång och pris på energi. Det gäller såväl för industri och uppvärmning som för drivmedel och el. Alla dessa användningar går hand i hand varför brist i ett segment kommer att smitta av sig på de övriga. Har vi otur kan detta bli riktigt bekymmersamt och dyrt, men än större är risken på kontinenten, där inte minst Tyskland men också bl.a. Ungern är obehagligt beroende av rysk gas.

I Sverige har vi varit relativt väl försedda med energi, men bara under drygt 100 år. Dessförinnan användes ved för uppvärmning och muskelkraft från människor och djur samt i någon mån mekanisk energi från vatten och vind. Under 1800-talet importerades successivt allt mer kol, vilken under hand ersattes av olja.

Dessa brukades såväl för uppvärmning som för drivning av maskiner av olika slag. Till belysning användes fotogen, gas och ibland karbid.

Den stora revolutionen skedde, när vattenkraft från början av 1900-talet togs i bruk för att generera el i Porjus och Trollhättan m.fl. kraftverk. Detta möjliggjorde den standardhöjning som Sverige kunde njuta av ända in på 1960-talet. Då var nästan all vattenkraft utbyggd. Mycket lägligt kom då nästa tekniksprång med kärnkraft, varav Sverige som mest hade 12 reaktorer, varav nu bara 6 är kvar i drift. Denna kombination utgjorde en perfekt mix med kärnkraften som levererade en stabil basförsörjning och den lättreglerade vattenkraften som snabbt kunde anpassa produktionen efter behov. På senare tid har vindkraften börjat bidra rätt mycket – när det blåser. Men vind är nyckfull, varför det alltid måste finnas lika mycket vattenkraft i reserv att koppla in, om vinden skulle mojna.

Trots sex nedstängda kärnreaktorer fungerar svensk elförsörjning fortfarande förhållandevis bra med två undantag. Det ena gäller elförsörjningens geografiska fördelning, där södra Sverige utgör ett bristområde, dit överföringskapaciteten inte riktigt räcker, samt att vi för det andra inte har förmåga att möta stora effekttoppar, om det skulle bli riktigt kallt och Danmark och Tyskland behöver importera. Här har vi varit väldigt nära kapacitetsgränsen flera gånger de senaste åren. Någon energibrist har Sverige inte – än, men väl effektbrist ibland.

Tyskland har med sin *Energiewende* satt sig rakt i knät på Ryssland som levererar stora mängder naturgas genom *NordStream I*, medan *NordStream II* kanske aldrig kommer att öppnas. Istället har tyskarna tvingats återstarta ett par smutsiga kolkraftverk. Men frågan är om detta räcker i vinter. Måhända tvingas man ompröva beslutet att vid årsskiftet stänga sina tre återstående kärnreaktorer. Hur gör Sverige?

Den naturgas som Tyskland och flera andra länder i Europa importerar, är fossil metan och kemiskt precis samma sak som biogas som i begränsade mängder produceras vid åtskilliga rötanläggningar även i Sverige. Vid förbränning bildas koldioxid, om än i betydligt mindre mängder än vid eldning av kol.

PP Sverige, Porto betalt

Runt förra sekelskiftet och till mitten på 1900-talet användes i många svenska städer stadsgas i stor omfattning. Från början var denna s.k. vattengas som tillverkades genom att man lät vattenånga passera över upphettat kol. Då bildas vätgas och (giftig) kolmonoxid som i väldiga ledningsnät kunde transporteras ut till kunderna. Elspisar kom långt senare.

Gas- och elverket vid Östra Ågatan i Uppsala, fotograferat i början på 1900-talet.
Fotograf: Uppsala-Bild.
Från Uppsalamuseets samlingar.

Matlagning med gas är mycket effektiv och några läsare kanske fortfarande minns de polletter som man måste köpa och stoppa i gasmätaren för att få tillgång till gasen. Matlagning på gasspisar är vanlig på restauranger, men nu används oftast naturgas alternativt propan, även kallad gasol, som i campingkök.

Till höger är flaggorna från nr 2 namngivna.
De flesta torde vara välkända, kanske inte alla.

Gengasdriven bil 1944. Fotograf okänd.
Bild från Wikipedia Commons.

Ytterligare en form av gas för energiändamål är generatorgas, även kallad gengas. Den har säkert några minnen av från andra världskriget, då oljeimporten var strypt. Gengas tillverkar man genom pyrolys av ved som då ger ifrån sig kolmonoxid och metan. Denna gasblandning användes under kriget främst för att driva transportbilar och bussar. Gengasaggregaten var emellertid klumpiga och bökiga att sköta och man fick bara ut ungefär en tredjedel av effekten jämfört med motsvarande bensinmotor. Föga förvånande skrotades nästan alla gengasaggregat direkt vid krigsslutet.

StigF

